

PICTORUL IOSIF KEBER

OMAGIU LA 90 DE ANI

dr. ION MOCIOI

Intemeiată pe tradițiile școlii românești a imagisticii, dar receptivă la înnoirile artei europene din prima jumătate a secolului, pictura lui Iosif Keber iese abia azi din anonimat, aflându-și locul în ierarhia valorilor artistice naționale. Ea este rezultatul activității asidue, al unei conștiințe și sensibilități creatoare profund umaniste, care au proiectat în armoniile cromatice intens vibrante unduirea dealurilor gorjene, a văilor de sub mănții țării, sobra și lirica priveliște a zăvoaielor cu piraie. Peisajele sale au o muzicalitate adâncă și gravă; în numeroasele tonalități ale albului, roșului estompat, verdelui crud, galbenului azuriu și albastrului senin, în pasta așternută riguros se află o vioiciune reținută; portretele aduc duioșie și te invită a le fi prieten; desenele îți spun amintiri, cu îndemnul de a te regăsi ca într-o lume proprie, de aleasă poezie. Cele aproximativ 500 de lucrări, cîte are pictorul numai în locuința sa din Tîrgu-Jiu, un adevărat muzeu de artă încă nedeschis, conferă iubitorului de pictură impresia descoperirii unui diamant în uitarea vremii. Luminile sale s-au ivit în trecătoarele expoziții anuale, fac azi fala unor puține muzee ori colecții particulare sau se ascund sub fumul unor vechi monumente de arhitectură, fascinîndu-i încă pe cei care le descoperă.

Biografia artistică a lui Keber este în strînsă dependență de trăsăturile formației sale în școli și ale trecerii prin viață ca artist dedicat idealului de frumos.

Tatăl pictorului, Keber Iosif din Turnișor, s-a căsătorit în 1896 cu româncă Ana Stoica Simion (n. 1877) din Sibiu și s-a stabilit la Tîrgu-Jiu, unde a obținut cetățenia română. La 30 iulie 1897 s-a născut în familia lor cel ce va deveni pictor și se va semna Iosif Keber.

Ulița copilăriei i-a fost întii o stradă de lîngă o aripă a Jiului, apoi strada 11 Iunie. Leagănul ce l-a crescut pe Keber

IOSIF KEBER — autoportret

ă fost lunca Jiului, străjuită de dealuri și coline la răsărit și apus de crestele avîntate ale Vilcanului și Paringului din Nord, pe care le zărea zilnic din acea parte a urbei — o mahala cu case rare la începutul secolului XX.

Dragostea pentru natură s-a născut în sufletul pur al copilului și o va purta cu sine toată viața, dăruind-o mereu, prin operele sale, celor ce știu să-i admire peisajele, cele mai multe inspirate din aceste meleaguri dragi de care nu s-a putut despărți niciodată.

Micul prinț al străzii din apropierea Jiului a simțit chemarea de a cunoaște, pas cu pas, tehnica reflectării în culori a naturii.

Ceea ce a urmat era de așteptat: și-a cumpărat culori și a început singur să-și folosească timpul liber pictînd. Primele sale lucrări, destul de numeroase, nu s-au păstrat, distruse de el însuși.

În anii în care a frecventat cursurile Gimnaziului „Tudor Vladimirescu” din Tirgu-Jiu (1908—1912), profesorul Liviu Popa, el însuși un artist, care predă desenul și la Școala de ceramică unde era director, i-a fost un bun îndrumător și sfătuitor. Dragostea pentru natura înconjurătoare a sporit paralel cu interesul determinat pentru pictură. Formația sa de peisagist se datorează — precum îi plăcea să spună — orașului său și oamenilor lui.

Pornind de la lecțiile profesorului de desen Keber s-a preocupat, cu străduință, care nu-l va părăsi niciodată, să cunoască tainele artei.

Serioasa pregătire și talentul cultivat deja al tînărului Keber nu-i dezamăgesc pe îndrumătorii săi. Dovadă le-a oferit-o în 1912, în anul IV de gimnaziu, cînd primește medalia de aur la Expoziția generală de la Iași, organizată de Asociația maeștrilor de desen și caligrafie din țară al cărui juriu avea ca președinte pe profesorul Emanoil Bardasare. La vîrsta de 15 ani, deci, lui Iosif Keber i se recunoaște ca îndreptățită bătaia la porțile artei împotriva neîncrederii în sine și a părinților.

Timp de șapte ani, Iosif Keber, este student la Școala de arte frumoase din București, traversînd astfel o etapă importantă și definitivă pentru consacrarea ca artist, dar și o epocă grea din istoria țării și a Europei, aceea a primului război mondial, care a determinat chiar prelungirea perioa-

dei de studii, prin amânarea cursurilor pînă după satisfacerea serviciului militar.

Artistul s-a specializat în pictură, artă decorativă și gravură, deși tehnica sculpturii nu i-a displicut; în această perioadă s-a ocupat mai ales de arta peisajului. Lecțiile de anatomie l-au apropiat de imaginea omului, de tehnica portretului. Fritz Storck l-a înconjurat cu multă atenție, îndrumîndu-l permanent.

În timpul studiilor de specializare, în ultimii patru ani de școală, a obținut numeroase premii, mai multe decît cei cu care a fost coleg și contemporan la acea instituție de învățămînt artistic.

Deși era vremea studiilor după figuri antice, Keber s-a interesat de originalitatea cubiștilor, de experiențele pictorilor tineri din țară și din Europa, de înnoirile în pictura primelor decenii ale secolului nostru. În acei ani, îi aflăm originalitatea în modul de a trata lumina tablourilor sale ca și cum ea ar „mușca” umbra.

Anii 1913--1923, în mare parte petrecuți de Iosif Keber la București, în ambianța luptei dintre curențele estetice, a afirmării „Tinerimei artistice”, a muzeelor și expozițiilor de artă plastică, a discuțiilor colegiale despre afirmarea noului în pictură, au fost decisive pentru orientarea sa, în sintetizarea cunoștințelor dobîndite anterior sau din acea perioadă pentru căutarea unui drum propriu, a unui stil care să-i definească personalitatea. Artele decorative, însușirea diferitelor stiluri și discipline tehnice din acest domeniu, i-au trezit însă interesul în aceeași măsură cu pictura.

În același mod l-a interesat și gravura. În ultimii trei ani ca student la Școala de arte frumoase din București, Iosif Keber este remarcat ca un pictor cu perspectivă. Reușește la cursurile pentru bursă, scutindu-și părinții de cheltuieli care cu greu puteau fi susținute în primii ani de după război.

Pictează mult, valorifică o parte din creația sa, dar poartă cu sine nemulțumirea că toate lucrările realizate în timpul războiului și preluate în colecțiile lui Nika Petrescu și T. Frumușanu din Tîrgu-Jiu au fost distruse în 1919 la asediarea orașului de către trupele germane.

Se păstrează, în colecția pictorului, o parte din studiile sale, unele premiate, din anii petrecuți la Școala de arte frumoase, desenate în cărbune: „Cap de bătrîn” (1912), „Antinous” (stilizate după antici), „Nud, bărbat”, „Cap de fată”

(1913), „Cap de fată”, „Nud, bărbat”, „Cap de copil”, „Schite de mișcări”, o „Vedere panoramică: Tg.-Jiu văzut din Dealul târgului” și „Salcie lângă lac” (1914), un „Motiv decorativ” în tempera (1914), mai multe desene în cărbune, „Nud de bărbat șezând”, „Nud — femeie în picioare”, „Cap de fată”, „Colegul Pupăzescu” (1915), acuarelele „Trandafir roz”, „Romaniță”, „Nalbă în cîmp” și „Copaci” (1913), un „Autoportret” în cărbune (1916), câteva desene în creion cu motive de la țară, două portrete în acuarelă „Ecaterina Moraru” (1918), „Portretul bunicii”, un „Autoportret” și „Portretul soției” în creion, „Peisaj” în ulei pe pînză, „Apus de soare” (1920), compoziția „Mihnea și baba” și alte câteva picturi, care vorbesc de interesul cu care studentul Keber a izbutit să stăpînească meșteșugul picturii și mai ales de posibilitățile de a realiza prin propriile mijloace un pas serios spre puterea de a supune umbra cu ajutorul luminii, al culorii, precum și de sensibilitatea cu care tratează oricare din motivele sale, indiferent de tehnică.

Ca o încununare a acestor trăsături, Keber a obținut în anii de studii 22 premii (1 premiu al III-lea, 2 premii al II-lea, 19 premii — I), între care și Premiul academic I pentru pictură „Le comte du Nouy” (1922), încununînd desenul în cărbune „Nud după natură”, aflat astăzi la Academia Republicii Socialiste România. În 1922 a primit încă două premii, unul pentru pictura „Cap de expresie” și altul pentru artă decorativă, ceea ce dovedește, la cei 25 de ani ai săi, o deplină maturitate artistică.

Diploma obținută în anul 1923 „certifică cum că elevul Iosif Keber a absolvit cursurile Școlii de arte frumoase în anul școlar 1922—1923, obținînd următoarele note la specialitățile pe care le-a frecventat și anume: „Pictură — foarte bine, Artă decorativă — foarte bine, Gravură — foarte bine...”.

După Brâncuși, Keber este primul artist din Gorj care reușește să frecventeze cursurile Școlii de arte frumoase din București, absolvindu-le cu rezultate deosebite, la începutul acestui secol.

Călătoria de studii în Europa pe care Keber a întreprins-o înainte de absolvirea școlii din capitală, a avut punct terminus Munchen-ul, cunoscut oraș al artei, în care a posedit și Brâncuși la începutul veacului. Studiarea unor limbi

străine — germana și franceza — i-au facilitat tânărului pictor gorjean cunoașterea în timp scurt a izbinzilor și preocupărilor germane, a căror activitate este durabil legată de înnoirile secolului XX în arta plastică. Influențele lor vor sluji unui plus de prospețime și savoare în lucrările lui Keber din perioada cea mai bogată a picturii sale, dintre cele două războaie mondiale. Totodată, în aceeași călătorie și apoi în țară, Keber s-a preocupat să aprofundeze arta monumentelor istorice, pentru a-și desăvirși cunoștințele și talentul, a cunoaște toate genurile artistice și a se familiariza cu toate stilurile măștrilor culorii.

Iosif Keber va rămâne între artiști un maestru a cărui pictură este îndelung pregătită și meticolos elaborată, prin care se exprimă pe sine în dubla căutare de cunoaștere artistică a realității și de autodepășire, supunându-se doar sensibilității proprii, nicidecum curenților ce-au frământat pictura epocii sale. Este un artist original și stăruitor, apropiat sufletului nostru, înțelegerii tuturor.

Activitatea artistică a lui Iosif Keber nu a trecut neobservată, deși a trăit retras din tumultul cercurilor de artiști: semnătura i-a însoțit opera într-un mare număr de expoziții oficiale, operă nelipsită aproape an de an din confruntările cu publicul și juriile pretențioase.

Dacă s-a dat răspuns, încă din 1937, întrebării „Cine e pictorul Keber“¹, aprecierea de seamă i-au oferit-o expozițiile din București, anului 1938, care l-au calificat „un oltean de talent“, „un autentic și mare talent“². I s-a consemnat atunci și locul între artiști, cu toate că „își caută înfrigurat un drum al său“; se consideră că „oscilează între impresionism și expresionism german“³, dar că „merge pe căi solide“.

Astăzi, din bogata creație plastică a lui Iosif Keber e greu să te oprești numai asupra unor lucrări; pentru a-l reprezenta, fiecare dintre acestea se înscrie în lungul șir de ani ai căutărilor, fiecare contribuie la edificarea artistului, care n-a părăsit penelul peste o jumătate de veac dăruit artei.

Keber nu a manifestat prejudecăți estetice programatice și nu s-a pus nici în slujba imitației servile a vreunui curent artistic. Folosește însă toate mijloacele de expresie care-i sînt cerute de temperament, de starea sufletească dată de subiectul ales, fără a le considera ca împrumuturi de la un anume curent.

La baza operei sale stau studiile de desen și de culoare, căile de studiu ce i-au descoperit posibilitatea de a urmări ideea. Poate de aceea s-a aplecat mai mult asupra picturii. Poate de aceea s-a plecat mai mult asupra picturii murale și de șevalet și a căutat în pictura de ulei o poziție aparte, de rezonanțe afective tulburătoare.

Ca și contemporanii săi. Keber pictează în ulei după o jumătate de mileniu de practicare în Europa a acestei tehnici și, nu trebuie să uităm, creează după o perioadă de culme a emancipării culorii în creația lui Vincent van Gogh și Paul Gauguin.

Spirit optimist și contemplativ în același timp, artistul se exprimă ca un liric cu puternice rezonanțe sufletești, care nu se pierde în amănuntele motivului autentic pentru a reda coerent o stare de spirit, o trăsătură, o atitudine. Știe să transforme culoarea în vibrație, în durată și emoție, să construiască forma din pete de lumină, pictura sa este de aceea, lirică și realistă. Conduc de propria-i sensibilitate, neîngrădită, pictorul caută limbajul plastic cel mai adecvat simțămintelor sale și gândirii în fața motivului ales. N-a urmat niciodată tratarea fotografică, înțelegând modul pictural de a primi motivul, de a păstra încărcătura emotivă a plasticității și posibilitatea interpretativă a petei de culoare. Din pinzele sale ca și din pictura murală în care nu sînt obișnuite nici exploziile de culoare și nici alte modalități proprii frumosului, se degajă o atmosferă reală, de trăire delicată a sentimentului, surprinzătoare însă printr-un desen riguros al motivului.

Cînd, mai tîrziu, caută să rețină vibrația impresionistă a luminii, Keber, nu abandonează ci o accentuează, căutînd efectele luminii în duetul desenului alb-negru ale tablourilor sale.

De aceea, Keber este un pictor al instantaneului; este cunoscut că lucra destul de repede și nu pleca de la locul șevaletului pînă nu termina tabloul. Acesta cerea muncă interioară și grea, responsabilă, care-i impunea pe loc alegerea culorilor și evitarea amănunțelor ne semnificative ale motivului. Instantaneul este, totodată, selectat și urmărit cu o puternică trăire sufletească. Pictorul, vorbindu-ne de această modalitate de elaborare „pe loc” a operei, compara elementele principale ce-l rețineau pe parcursul desăvîrșirii operei cu acelea ale unui interior din atelierul de fierar, care, la prima

vizită, îți oferă imaginea focului, apoi prezența făurarului și a obiectelor ce-l înconjoară în semiîntuneric.

Datorită unor asemenea calități, pictura lui Keber este dinamică. Ea este totodată un rezultat al lucrului sigur, făcut de un talent viguros, care stăpânește bine tehnica muncii de șevalet și care evită retușul.

Judecată formal, picturii sale i se pot găsi, desigur, unele afinități cu impresionismul și curențele ce i-au urmat, dar ele nu sînt urmale conștient, și nu se aseamănă nici pe departe cu dezinvoltura proprie altor artiști în utilizarea tehnicilor și a modalităților stilistice proprii acestor curențe. De pildă, și în pînzele lui Keber umbrele sînt colorate, ceea ce cîndva a constituit un pas înainte în pictura impresioniștilor. Expresia vie a primei impresii față de motiv și tușa divizată îi apropie pe Keber de tușa impresioniștilor, crezul artistic al pictorului înscriindu-l în cele mai bune tradiții ale școlii românești de pictură. În portrete folosește intens tonuri de roșu, proprii imaginației sale vii, simțului decorativului. Fermitatea liniilor de contur se datorează picturii murale pe care a practicat-o toată viața.

În lucrările cu mesteceni ori cu acei copaci bizari ai iernilor din Tirgu-Jiu, cerul este redus definitiv sau aproape complet — trăsătură dominantă care conduce la receptarea prezenței afective a pictorului în interiorul peisajului.

În numeroase alte picturi apar siluetele șterse, fără o „stare civilă” și fizionomie precise; prin acestea artistul nu „degradează” natura, ea nu i se înfățișează ca model și motiv al meditației plastice fără a fi fărîmitată.

Peisajele cu rîuri și pîriuri ale căror maluri au contururi neregulate, ori acele marine cu suprafața vălurită a apelor, au fost apreciate pentru dinamismul lor, pentru interpretările datorate unui „realism crud”. Astfel de lucrări prezentate la expoziția personală din 1938 au determinat pe un cronicar plastic să-l numească pe Keber „un impresionist cu precise tendințe realiste”, găsindu-i „mijloace proprii de exprimare”.

Keber e mai întîi de toate un sentimental în fața naturii. Sentimentele interioare exprimate de frumoasele-i peisaje se reduc deseori la nostalgia dată de timp, de atmosfera iernii imaculate, de puritatea ei simbolică, de verdele crud al zăvoaielor, pădurilor și dealurilor în renașterea primăverii, de lumina verilor prietenoase, nu fără nori adînci în cerul

liniștei. Încărcate de melancolia și trăirile interioare ale artistului, vederile spre dealuri, spre adâncuri de orizont, sînt expresive. Fragmentele panoramice prind viață, devin spații largi de trăire sufletească. Culoarea densă, sugestivă, mărturisește contopirea prin sentiment a vieții interioare a omului cu natura.

Peisajele cu mahalale și periferii apar deseori ca motive de creație la Keber fără deformarea hîdă a realității, fără grotescul voit și fără orgia culorilor. Tonul liric al fiecărui peisaj de acest fel e păstrat, ca și calmul reținut al trăirii naturii cu o bucurie obișnuită.

Violența impulsurilor primitive și duritatea societății industriale nu devin scopul picturii lui Keber. O atitudine în sens critic, polemic, apare în peisajele cu copaci contorsi-onati în care își exprimă atitudinea față de ororile războiului, în peisajele de iarnă în care copacii suferă de asemenea ciuntiti ori girboviți ca după o calamitate.

Aici Keber investighează natura însoțit de oroarea morții de aceea copacii suferă precum omul, trăiesc neliniștea războiului. Este în asemenea creații plastice, puterea unei arte de protest față de cei ce se opun aspirațiilor omului, dreptului lui de fericire. Neliniștea și întrebările răscolesc echilibrul, dar nu-l distrug: relația dintre subiectivitate și obiectivitate își păstrează factura clasică.

Aceste creații în care pictorul suferă odată cu copacii schilodiți, transmit privitorului, în același timp, ideea că natura are puterea de a renaște, că e perenă și pusă în elementele sale evolutive, că poate regenera. În planul social, ideea regenerării se convertește în gloria învingătorului adevărat iar tristețea sau melancolia exprimată în culorile peisajului dispare prin reversul ei, bucuria fiind o altă față a aceleiași atitudini prezentate artistic.

Picturile de această factură au fost create de Keber în timpul celei de a doua conflagrații mondiale și rezistă timpului nu prin naturalism în sensul larg, ci prin căutățile tehnice și metaforice ale artei moderne.

Reține, contrastant, în peisajele de iarnă, albul asociat cu tonuri sîngerii, care conferă naturii o notă de optimism, fără să o înfioreze. Tehnica trăsăturilor de penel la Keber e cumpătată, calmă, de-a dreptul stăpînită uneori. Este aici in-

fluența puterii de expresie a artei decorative monumentale, de care artistul a fost mereu preocupat.

Albul atît de frecvent în peisajul „Iernilor” lui Keber în care excelează are funcții specifice, constructive și emoționale. Trăsăturile de penel cu alb însuflețesc peisajele, natura, o fac expresivă în cel mai înalt grad, o umanizează profund prin dinamizare, sporesc starea emoțională, fără a estompa caracterul tridimensional al obiectelor din conul de vedere al receptorului de peisaj. De aceea, negrul copacilor din „Iernile” lui Keber nu e un negru pur, ci în tente unitar armonizate; artistul scade intensitatea celorlalte culori, luminîndu-le, sporindu-le căldura, făcîndu-le prietenoase.

Roșul și verdele sînt reținute în tonuri variate, pentru a întări exprimarea trăirilor intense în fața naturii, chiar cînd e vorba de peisaje de iarnă, atît de numeroase în creația sa. Keber asociază roșul cu verdele — culori ne-juxtapuse în spectrul solar — prin crearea unei intensități armonice, firești, fără a șoca retina. Pata de culoare este astfel un mozaic de tonuri calde, pentru a deveni afectivă și pentru a exprima sentimentul frumuseții naturale.

Nici albastrul ori galbenul nu i-au displicut pictorului; funcțiile lor sînt, aici, de atenuare a tonurilor roșului și verdeiui.

În peisajele de iarnă asupra cărora vrem să insistăm, albul zăpezii juxtapuse celorlalte culori — roșu, violet, albastru — le intensifică cromatic.

Dînd o mare atenție modelării prin culoare, Keber s-a folosit de acorduri principale de albastru, în peisajele de vară, pentru a se exprima în cele de iarnă, evitînd negrul și albul pur. Astfel, în lucrarea intitulată „Drum spre Drăgoeni”, din iarna anilor 1935—1936, creat după legile perspectivei clasice, albul zăpezii e înviorat de albastru-violaceu; pentru copaci nu e folosit negrul ci brunul deschis și tonurile de albastru; cerul confuz de iarnă este de asemenea alb-albastru.

Cromatica luminoasă, caldă, este proprie lucrărilor „Babele” sau „Iarna”, din 1942, care aduc în prim plan copcii negri, gîrboviți de ani și de zăpada alb-violece ce acoperă grădina, mărginită în plan secund de gardul galben lăptos. Lucrarea reînvie parcă atmosfera caldă a iernilor bogate în zăpadă din Tîrgu-Jiu, la poalele Parîngului.

Un alt peisaj, „Iarna în grădina publică din Tîrgu-Jiu”, din 1937 oferă privitorului acordurile de albastru și verde ale zăpezii albe, peste care tronează copacii, trasați în linii groase de negru. Prin astfel de asocieri de culoare, pictorul ajunsese la simplitate, la valențele înalte ale artei sale. În peisajul de iarnă „Invalizii” din 1940, copacii ciunțiți suferă parcă mai mult din cauza frigului; cuprinzînd tot spațiul tabloului, ei sînt redați prin aceeași pastă densă, sub un cer nedecis, șters, în culori obișnuite creațiilor sale din anii '40.

Alte lucrări folosesc și acorduri principale de rozuri și violaceuri calde, degradeuri de alb sau verde. Într-un alt tablou, „Marină”, în prim-plan apare o lotcă circumscrisă în conture precise, de negru intens, în timp ce, pe cerul vast de albastru-violaceu, planează nori galbeni, mari, înroșiți de soare, peste marea cu reflexe galbene și verzi. Jocul unor asemenea culori intră în contrast cu negrul din desenele lotcii, creînd un dinamism aparte peste liniștea presupusă fără de sfîrșit a mării.

Între culoare și lumină din peisajele lui Keber există o strînsă legătură. Pe drept cuvînt scria un cronicar al expoziției sale din 1938: „Problema de lumină nu-i o temă convențională în care obiectele să se lămurească numai pentru un pretext de culoare monocromă. Dimpotrivă, lumina de zi este diferit redată față de cea de dimineată printr-o meșesugită mînuire a culorii. Și în sensul acesta se poate remarca și atmosfera diferit realizată pe anotimpuri, fără o prea mare trecere de la o culoare la cealaltă. Este ceea ce s-ar putea numi pe scurt posibilitatea de a sensibiliza...”.

Puritatea paletelor lui Keber, fără tonuri pămîntii, imaginile create de penelul său cu culoare și lumină, stăpînite de roșul estompat, de verdele în tonuri diverse și albastrul-violaceu, participă la exprimarea unui mesaj, regăsit cu ușurință în peisajele de iarnă, mai ales în „copacii” din aceste peisaje, ca niște ființe ce iau atitudine față de mersul vremii sau față de evenimentul social. Apariția unei asemenea palete în lucrările din anii '40 este revelatoare pentru curajul artistic, pentru idealul comunicării de idei generoase, puse în slujba omului.

Universul picturii lui Keber, în afară de cel al picturii monumentale, este restrîns, dar cuprinde un complex de

trăiri afective, generoase, general umane. Natura este domeniul principal către care se îndreaptă artistul, investigația frumosului natural reprezentînd o permanență în creația sa.

Prin peisajele sale, mai ales prin acelea care ne familiarizează cu iernile de pe Jiu și de la poalele Parîngului, Keber este un artist de-o factură aparte, care a sintetizat cel puțin dragostea gorjenilor față de locurile dragi, imortalizate pentru cei ce vor vrea să le cunoască. Din cele câteva sute de peisaje, multe se inspiră din orașul copilăriei și tinereții sale, subliniind dragostea pentru natura patriei, înfrățirea dintotdeauna a românului cu locurile în care a trăit, cu pădurea și apele, cu munții și văzduhul, cu florile și aerul înmiresmat. Pictura sa are rădăcini trainice și, prin acestea, durabilitate.

O parte din peisajele lui Keber se constituie în documente pentru viitor, pentru cei ce vor trăi în acest colț de țară, al Gorjului. „Tg.-Jiu văzut din dealul tîrgului” (în 1914), „În parcul Tîrgu-Jiu” (1918), „Casa pitarului Măldărescu” (1925), „Margine din Tg.-Jiu” (1930), „Cartier din Tg.-Jiu” (1933), „Strada mea, iarna” (1940), „Case de pe strada mea” (1940), „Căruța ghița de la Jiu” (1940), „Cu sacaua pentru apă la Tg.-Jiu” (1942), „Chioșcul din grădina publică” (1946), „Stradă din Tg.-Jiu” (1947) și altele, reprezintă imagini care nu mai pot fi recunoscute și care, redată pe pînză cu marea dragoste a celui ce le-a imortalizat, aparțin istoriei. Cu aceleași alese sentimente a prezentat Keber și alte colțuri din țară, unele cu rezonanțe intens patriotice. Dintre acestea cităm: „Casa memorială din Vladimir, a lui Tudor Vladimirescu” (1921), „Casă din Săcel” (1928), „Uliță din Novaci” (1934), „Vedere din Cernădia” (1945), „Vedere din Brănești” (1955), „Margine de București” (1924), „Casă din Craiova” (1931), „Periferie din Ploiești” (1932), „Satul Techirghiol” (1935), „Gara Vlăduțeni-Romanați” (1936), „Peisaj din Zăvideni” (1936), „Stradă mîrginașă la Roman” (1937), „Vedere din Vilcele — Tg. Ocna” (1938) etc. Industrializarea și modernizarea unor localități i-a prilejuit lui Keber apropierea de realitățile noi, în peisaje care vorbesc despre hărnicia oamenilor de azi: „Uzina de la Doicești” (1953), „Spre mina Șotînga”, „Stația de încărcare a cărbunelui” și „Intrare în mină la Șotînga” (1956), „Excavatorul” (1956) ș.a.

Peisajele cu copaci ale lui Keber constituie un ciclu, început cu desenul în creion „Pluta” din 1913 și încheiat cu pictura „Pluți bătrine” din 1947. Salcia a fost și pentru el copacul pe care l-a studiat în mai multe rinduri — „Salcie lângă lac”, desen în cărbune, din 1914; „Sălcii de pe malul Jiului”, acuarelă din 1919 și „Sălcii bătrine”, ulei, în 1936—1937. Mestecenii, de asemenea, au constituit un element de care pictorul gorjan s-a atașat îndeaproape.

Din peisajele cu copaci, câteva exprimă aceea atitudine de împotrivire față de ororile războiului: „Invalidi” (1940), „Pădure îndurerată” (1941), „Solitarii” (1942), „Copaci sfirtecați de război” (1942) și „Babele iarna” (1942). Keber nu a cunoscut lucrările cu copaci ale altor pictori; le-a creat pe cele ale sale apelînd la propriile-i sentimente, la atitudinea sa progresistă față de idealurile umanitare. Tablourile sale de acest fel sînt o întruchipare a unui conținut simbolic și metaforic, fără grotesc ieftin, fără halucinații. Ele reprezintă puterea creatoare a autorului lor, chiar apogeul picturii sale.

În contextul lucrărilor de șevalet ale lui Keber se poate vorbi despre aceeași dragoste de viață prezentă și în naturile sale statice, realizări de mare finețe plastică.

Portretele realizate de Keber, și în special autoportretele de diferite vîrste, sînt adevărate poeme plastice dedicate unor personalități diferite și frămîntărilor sufletești ale artistului care le-a creat.

Fin observator al naturii și al omului, Iosif Keber nu se dezmințe ca artist în lucrările de grafică, în desenele și gravurile din primele decenii ale activității artistice, unele dintre ele reținînd atenția publicului în saloanele oficiale bucureștene. Cîteva schițe și desene au fost prezentate în ultima expoziție retrospectivă de la Tîrgu-Jiu, întregind personalitatea unui artist complex. Așa cum se spunea de către un apreciat critic în notele din catalogul retrospectivei din 1979, desenele lui Keber „vorbesc despre o spontaneitate a simțirii și a gestului grafic, revelatoare a unei acțiuni artistice de prim rang. Siluete de copaci — motiv care revine aproape obsesiv în desenele lui Keber — sînt fixate pe hîrtie, în puține trăsături cu un spirit de sinteză foarte modern; cîteva linii nasc un univers de culoare, de forță, de sevă vitală. La fel de agile sînt schițele de personaje: țărani, copii, asupra cărora privirea pătrunzătoare a artistului se oprește,

ghicind esențialul într-o mișcare expresivă, într-o atitudine elocventă a trupului. Uneori aceste desene sînt colorate, cu materia ușoară a acuarelei, pe care Keber știe s-o minuiască îndemnetic și precis".

Nu ne vom opri asupra cîtorva proiecte de decor teatral executate de artist în tinerețe pentru spectacole, deși acestea sînt o contribuție însemnată la evoluția acestui gen artistic în țara noastră. Dar, nu se poate încheia succinta prezentare a artistului Iosif Keber fără a aminti preocuparea-i statornică pentru pictura monumentală; el fiind un mare autor de fresce ale mai multor edificii din țară și de peste hotare.

Keber are, ca pictor monumentalist, un remarcabil simț al decorativului și o inegalabilă pregătire de specialitate.

Brîncuși, care l-a cunoscut în anii 1937—1938, l-a socotit înnoitor al picturii monumentale românești, „un Puvis de Chavannes al nostru".

Descoperind secretul longevității zugrăvelilor pe tencuială crudă, a decorat, din 1923 pînă la adînci bătrînețe, cîteva zeci de monumente. Cele cîteva zeci de mii de metri pătrați de pictură de frescă, tempera sau ulei, se constituie într-o operă valoroasă, realistă și originală.

Importanța contribuției lui Keber la dezvoltarea picturii monumentale românești, pentru un timp neînțeleasă, poate fi mai bine relevată dacă ne amintim situația acestei arte din primele decenii ale secolului nostru, ani în care pictura murală încerca să reînvie fără succes pe plan universal, în care marii maeștri ai picturii de șevalet căutau noi răspunsuri stimulate de curențele moderne și în care fresca, suport vital al unor vechi tradiții, intra în desuetudine. Încercarea de a da o notă durabilă preocupărilor pentru frescă și-a asumat-o Keber, care a adus un suflu nou în pictura de acest gen, și în arta monumentală.

Numai un talent viguros și meticulos, insistent și bine pregătit, putea să se remarce după succesul trecut al pictorilor realiști Mișu Popp, Tattarescu, Grigorescu și al altor artiști români. Urmașii acestora în pictura monumentală copiau fără discernămint opere străine, fără a avea măcar meritul unor reproduceri de calitate.

Tehnica dificilă, unele cunoștințe intime ale acestei capricioase îndeletniciri artistice, descoperite prin cercetări, personale, cît și studiul asiduu al compoziției monumentale,

IOSIF KEBER — la 90 ani

i-au conferit lui Keber locul înnoitorului, dacă nu al reformatorului — așa cum îl considera Brâncuși.

Este cunoscut că vechile fresce, aflate în precare condiții de conservare, își destramă pelicula culorilor așternute pe fața netedă a varului. Artiștii îi legau durabilitatea de pătrunderea în adâncimea tencuielii a pigmentilor de culoare, presupunere cu care artistul gorjan nu a fost de acord.

Keber ne-a mărturisit astfel convingerea sa despre durabilitatea frescei: „Taina ca pictura în frescă să înfrunte cu dîrzenie veacuri îniregi și inamicii atmosferici se datorește în primul rînd varului crud, mai precis carbonatului de calciu care, în contact cu acidul carbonic din aer, dă formula marmurei, apoi altor trei fapte sau trăsături ale muncii pictorului: rapiditatea de executare a picturii, sclivisirea insistență a porțiunii de studiu în timpul și după terminarea lucrării, nerevenirea cu coloranți peste lucrul terminat. Se înțelege, fresca este o pictură judicios gîndită anterior lucrului, studiată pe desenhuri ce se aplică în mărimi precizate”. Altfel spus, secretul picturii în frescă este pentru I. Keber pietrificarea marmoreană a pigmentilor de culoare odată cu uscarea tencuielii de var în care sînt aplicați.

Pentru a ajunge la realizarea frescei mai trebuie cunoscută rețeta — dedusă din practică, raportată la realitatea varului în amestec cu cîlți tocați — din care se exclud ghipsul și cimentul. Culorile se dizolvă în crispă (apă de var) și se aplică cu mare rapiditate pe tencuiala zvîntată și împrospătată prin sclivisire. Culoarea se impune prin acoperirea suprafeței cu acuarelă sau prin acoperirea păs-toasă cu tempera, dînd rezultatul unei prețioase stofe mate. Ambele tehnici nu pot fi dispersate cînd e cazul unei lucrări monumentale de mari proporții, fără a periclita rezultatul artistic al unui procedeu față de celălalt. Pictorul Keber le folosește măiestrit, după împrejurări pe amîndouă.

Calorile frescelor pictate de Keber sînt calde, desenul este degajat de detalii, compoziția cuprinde în profunzime scene, figuri și ornamentații armonios asociate, ambianța fiind dominată de o tonalitate temperată dată de galbenul ce respinge întunecimea zidurilor afumate. E o pictură ce

ne aduce în fața unui creator care a știut să facă nu numai din munca la șevalet, dar și din aceea de pe schele, o împlinire de artist ce-și revendică dreptul consemnării în paginile istoriei artei românești.

Viața și activitatea lui Iosif Keber sint cu devotament consacrate în întregime artei.

Afirmându-se în bună tradiție românească, cu deosebire în evocările poetice ale naturii, I. Keber rămîne un artist sensibil, abil constructor al formelor care păstrează sentimentul durabilității universului, al dragostei între oameni și al încrederii în viitorul fericit al omenirii.

N O T E :

¹ Jean Bărbulescu, „Cine e pictorul Keber?”, „Gorjanul” XIV, nr. 43. 18 noiembrie 1937.

² Silviu Cernea, Un oltean de talent, „Patria”, 8 februarie 1938.

³ George Nichita, Cronică Plastică, „Curentul”. 21 ianuarie 1938.